

Tieteessä tapahtuu -lehti kokoaa yhteen eri tieteenalat. Se on foorumi ajankohtaisille ja yleis-
tajuille tiedeartikkeille sekä keskustelulle tieteestä ja tiede-
politiikasta.

TOIMITUS

Päätoimittaja: Ilari Hetemäki
Toimitussihteeri (kirja-arvostelut,
ilmoitukset): Tiina Kaarela
Ulkoasun suunnittelu:
Camilla Pentti

Snellmaninkatu 13,
00170 Helsinki
Puh. (09) 228 69 227
tieteessatapahtuu@tsv.fi

TOIMITUSNEUVOSTO

Professori (emeritus) Leif C.
Andersson, filosofian tohtori
Katja Bargum, päätoimittaja
Ilari Hetemäki, professori Peter
Johansson, dosentti Tuija Laine,
yliopistonlehtori Nelli Piattoeva,
toiminnanjohtaja Lea Ryyänen-
Karjalainen ja dosentti Leena
Suurpää (pj.).

OSOITTEENMUUTOKSET

JA TILAUKSET

tilaukset@tsv.fi
Puh. (09) 228 69 254

JULKAISIJA

Tieteellisten seurain
valtuuskunta
Painos 7 200 kpl
Ilmestyy 6 kertaa vuodessa
37. vuosikerta
Lehdestä ilmestyy myös
verkkoversio:
www.tieteessatapahtuu.fi

Seuraava numero ilmestyy
kesäkuun puolivälissä.
Julkaisemme siinä tapahtumatie-
toja, jotka on lähetetty viimeis-
tään 20.5.2019 osoitteeseen:
toimitussihteeri@tieteessata-
pahtuu.fi

ILMOITUKSET

1/1 takakansi 550 € (4-v.)
Takakannen sisäsivu 480 € (4-v.)
Sisäsivut (4-v.) 540 €
1/1 (mv) 480 €
1/2 sivu (mv) 280 €
Myynti: puh. 0400 467 195 tai
ilmoitukset@tieteessatapahtuu.fi

ISSN 0781-7916 (painettu)
ISSN 1239-6540 (verkkolehti)

Painotalo Plus Digital,
Lahti 2019.

PÄÄKIRJOITUS

KOHTI TIETEENALOJEN JÄLKEISTÄ AIKAA

Jo 1960-luvulta lähtien tieteidenvälisyyttä on julistettu, vaadittu ja juh-
littu korkean koulutuksen reformien patenttiratkaisuna ja yleislääkkeen-
nä. Tämä retoriikka ei kuitenkaan ole johtanut tieteiden välisen tutki-
muksen ja opetuksen rakenteiden merkittävään institutionalisointiin,
puhumattakaan siitä, että se olisi jalostanut tieteenaloja ylittäviä trans-
tai postdisiplinaarisia metodologioita. Kyse on paradoksaalisesti tilan-
teesta, jossa tieteidenvälisyyden retoriikka kukoistaa tieteenalojen jat-
kaessa itsepintaisesti olemassaoloaan.

Tällä hetkellä tietoa ei tuoteta ainoastaan akateemisessa maailmas-
sa, vaan myös monissa muissa organisaatioissa, kuten erilaisissa ajatus-
hautomoissa. Tilapäiset verkostot, jotka usein liittyvät sovelletun tiedon
käyttöön, korvaavat akateemisia tieteenaloja. Uusia tutkimuskysymyk-
siä muotoillaan tieteenalojen ulkopuolella, monitieteisissä ja/tai tieteen-
aloja ylittävissä yhteyksissä. OECD:n puitteissa alettiin jo 1970-luvun
puolivälissä puhua siirtymisestä tieteenalakohtaisesta moodi 1:stä tieteiden-
väliseen moodi 2:een. Yleisimmin esitetään kaksi syytä siihen, miksi
inter- ja transdisiplinaariset tiedon tuottamisen tavat syrjäyttäisivät
vakiintuneet tieteenalat. Ensinnäkin, kasvava määrä erikoistumisaloja ja
tutkimuskenttiä lisää todennäköisyyttä sille, että ilmaantuu tuoreita yh-
distelmiä, jotka muodostavat uusia tieteiden välisiä tutkimussuuntauk-
sia ja -haarautumia. Toiseksi, inter- ja transdisiplinaarisia tutkimuskent-
tiä voi muodostua myös yliopistojen ”ulkoisista” poliittisista paineista
johtuen. Tällaisia ovat esimerkiksi ilmastotutkimus ja sukupuolentutki-
mus, joiden esille tuomat kysymykset sekä tutkimusarvot ja -intressit
ovat olleet hedelmällisiä.

Teorioiden ja käsitteiden tapaan myös etuliitteet matkustavat; esi-
merkiksi monitieteisyydestä on siirrytty inter- ja transdisiplinaarisuu-
teen ja myös postdisiplinaarisuuteen, jolloin ensisijaisesti interdisip-
linaarisuudesta käydyt keskustelut ovat laajentuneet ja syventyneet.
Interdisiplinaaristen ohjelmien kohtaamat institutionaaliset esteet ovat
kuitenkin edelleen valtavat. Tämä todettiin jo monta vuosikymmentä
sitten, ja tilanne on edelleen jokseenkin samanlainen: juhlapuheissa ko-
rostetaan tieteidenvälisyyden kehittämistä ja edistämistä, samalla kun
oppi- ja tieteenalat nähdään jokseenkin muuttumattomina. Nykytilan-
netta voikin luonnehtia paradoksaaliseksi retorisen modernisaation sekä
rakenteellisen sinnikkyuden ja peräänantamattomuuden vastakkainaset-
teluksi.

Usein jätetään määrittämättä ja epämääräiseksi, mitä inter- tai
transdisiplinaarisuuden ”välisyys” tai ”ylisyys” tarkoittavat. Interdisip-
laarisuus on sateenvarjokäsite, joka kattaa erilaisia tapoja tieteenalo-

jen rajojen ylittämiseen: se määrittyy usein jonkun puuttumisena ja ilmaisee tyytymättömyyttä nykyisiin tiedontuottamisen tapoihin. Jotkut ovat määritelleet sen tieteenalakoneistoa käynnissä pitävänä liukastusaineena tai jäänmurtajana. Erotuksena interdisiplinaarisuudesta multidisiplinaarisuus määrittellään yleisimmin erilaisten tieteenalojen välisenä yhteistyönä jaetun tutkimuskysymyksen ympärillä. Tällaisessa yhteistyössä ylläpidetään suhteellisen tiukkaa työnjakoa niin tieteenalakohtaisten kaanonien kuin työtapojen suhteen.

Interdisiplinaarisuus on työtapaa, joka tuottaa poikittaisia dialogeja erilaisten tieteenalakohtaisten katsantokantojen välissä ja edesauttaa kokeellisen tilan yllätyksellisten synergioiden esilletuloa eri näkökulmien välillä. Tässä työtavassa tutkimusongelmat ja ajatteluteknologiat ilmaistaan siten, ettei mikään erillinen tieteenala voi sanoa omistavansa niitä. Sukupuolentutkimus on tästä hyvä esimerkki. Interdisiplinaariset käytännöt ovat ajan myötä muuttuneet muun muassa siten, että on tapahtunut suhteellisen hidas siirtyminen transdisiplinaarisuuteen ja postdisiplinaarisuuteen. Transdisiplinaarisuus ymmärretään sekä tieteenalojen kriittisen reflektoinnin paikkana, että tilana, jossa voidaan kehittää yksittäisiin tieteenaloihin kuulumattomia ja/tai niitä ylittäviä tutkimuskysymyksiä ja -käsitteitä. Postdisiplinaarisuus on puolestaan termi, joka viittaa tieteenalarakenteiden syrjäyttämiseen ja ylittämiseen akateemisen tiedon tuottamisessa.

Feministisissä akateemisissa käytännöissä syntyy sukupuolentutkimuksen institutionalisoinnin myötä uusia käsitteellisiä ja tutkimuksellisia asetelmia ja kysymyksiä. Tämä koskee erityisesti sukupuolen käsitettä, jonka historiallinen ja genealoginen moninaisuus ja kirjavuus, sen erilaiset tulkinnat, luonteellinen ambivalenssi ja muuttuvuus tekevät siitä dynaamisen käsitteen. Monia tämän käsitteen genealogioita voi jäljittää suhteessa erilaisiin kansallisiin ja maailmanlaajuisiin aiheisiin tai huoliin. Moninaisuudessaan – erilaisten määritelmien kohteena ollessaan – sukupuolen käsite ei ole tyhjentynyt,



Kuva: Pette Rissanen.

vaan kasvavan transtutkimuksen myötä kehitys on jopa päinvastainen. Osoituksena tästä on esimerkiksi yhä laajemmassa käytössä oleva termi muunsukupuolisuus, ja syynä tälle kehitykselle on se, että sukupuolen käsite ei sijoitu vain yhteen erityiseen oppialaan, ei edes sukupuolentutkimukseen. Sukupuolen käsitteen teoreettinen tuottavuus ja laaja leviäminen johtuvat nimenomaan sen tieteenaloja ylittävistä luonteista.

MARIANNE LILJESTRÖM

Kirjoittaja on sukupuolentutkimuksen professori Turun yliopistossa.